INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
19-21 November 2026
GABROVO

КИБЕРТОРМОЗЪТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРОМЯНА НА ДИГИТАЛНАТА САМОЛИЧНОСТ ПРИ МЛАДИТЕ ХОРА

Ренета Петкова[1]

[1]*Технически университет - Габрово, България*
**кореспондиращ автор: renetapetkova37@gmail.com*

CYBERBULLYING AS A FACTOR IN CHANGES IN THE DIGITAL IDENTITY OF YOUNG PEOPLE

Reneta Petkova[1]

[1]*Technical University of Gabrovo, Bulgaria*
**Corresponding author: renetapetkova37@gmail.com*

Abstract
This study aims to reveal the nature of the process through which persistent online abuse compels young people to change their virtual behavior, self-presentation—or, in other words, the social dramaturgy by which a person controls how they appear to others—and their sense of social belonging. This study will examine the process by which victims of cyberbullying begin to engage in so-called "digital self-erasure" (deleting profiles) or create false identities in order to deflect aggression; It will analyze the shift from authentic sharing to hyper-cautious content filtering, which in turn leads to a loss of individuality in the name of security in the digital space; it will examine how cyberbullying alters young people's digital skills, pushing them toward closed groups; It will track changes in the way young people perceive and evaluate themselves in a long-term context.

Keywords: *cyberbullying, young people, abuse*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременния дигитален свят все повече се обръща внимание на тенденцията за въвличане на младите хора в тормоз чрез цифрови медии поради прекомерна употреба и защото мрежите притежават характеристиката анонимност. [1]

Независимо че, тормозът като явление е обстойно изследван и отдавна дефиниран проблем, кибертормозът е сравнително нова форма на тормоз, която може да засегне всеки, но е с особени последици, когато се отнася до младите хора.

В българското законодателство тормозът се дефинира като нежелано поведение, изразено посредством физически, словесен или друг начин, което има за цел или резултат накърняване достойнството на лицето и създаване на враждебна, принизяваща, унизителна, обидна или застрашителна среда. [2]

В научната литература съществува единодушие, че при определяне на дадено поведение като тормоз, водещ фактор е не намерението на извършителя, а ефектът, който поведението е оказало върху потърпевшия. В този контекст са изолирани множество форми на поведение, които биха могли да се определят като тормоз като: нежелан физически контакт; груби и обидни шеги; лични нападки; неприятни забележки относно външния вид; етнически произход или семейно положение на дадено лице; изолиране от останалите колеги; разпространяването на обидни материали с от-

Print ISSN: 1313-230X, Online ISSN: 3033-1404

крито сексуален характер или физически тормоз. [3]

Според нас, тези форми на поведение могат да се пренесат и върху онлайн пространството, което обяснява трудностите при изследване на кибертормоза като явление и съвременен проблем. Наличните изследвания и законодателство, както и натрупания опит като директор на отдел по криминология към Мадридския университет, дават основание на др Абел Гарсия, да определи кибертормозът сред младежи като „форма на малтретиране и злоупотреба между деца в ученическа възраст, характеризирана от употребата на комуникация в киберпространството с цел цялостното изолиране на жертвата от формираните групи в училище [1, с.8].

При определяне на формите на кибертормоза в научната литература са изолирани: Cyberbulling (киберхулиганство), при което децата стават жертва на надсмиване, заплахи, обиждане или изолация чрез използване на интернет и социални мрежи; и уронване на репутация, при което се споделя лъжлива или унизителна информация за друго дете в онлайн платформите, целяща да се нарани неговата репутация и да се понижи самочувствието му [4].

В модерното общество кибертормозът се утвърждава не само като психологически проблем, но и като силен стимулатор за социално-личностна модификация. Дигиталната свързаност, характерна за нашето съвремие води до формиране на дигитална идентичност, която не е просто отражение на нашето реално „Аз“, а динамична структура, подлежаща на постоянен натиск.

Настоящият доклад цели да разкрие същността на процеса, при който младежите променят своето виртуално поведение и начина, по който изглеждат пред другите.

В тази връзка са поставени следните изследователски въпроси: 1) Каква е честотата и разпространението на кибертормоза сред младежите; 2) В какви дигитални пространства се реализира онлайн агресията и 3) Съществува ли връзка между преживения кибертормоз и промяната в дигиталното себепредставяне.

С оглед на поставените изследователски въпроси бихме могли да допуснем, че преживеният кибертормоз води до промяна на дигиталната самоличност и съществува разминаване между дигиталния образ и реалното „Аз“ при лица, преживели онлайн агресия.

ИЗЛОЖЕНИЕ. ПРЕГЛЕД НА МЕЖДУНАРОДНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Изследване на УНИЦЕФ, направено през последните няколко години показва, че интернет е неразделна част от живота на децата, но едновременно с това се установява, че възрастните не разбират напълно как младите хора преживяват дигиталната среда.

Данните аргументирано посочват, че дигиталният живот на децата започва на все по-ранна възраст, като 37% от участниците в изследването декларират, че са започнали да използват интернет преди 8 годишна възраст, а близо 80% вече са дигитално активни още преди да навършат 10 години. Особено тревожни са данните, които показват, че над една пета от учениците са преживели онлайн тормоз от своите съученици [5]. Изследването ясно очертава, че съществува комуникационна бариера между деца и възрастни, тъй като децата трудно споделят за своите притеснителни преживявания онлайн. Допълнителен фактор за значимостта на проблема е и факта, че младите хора използват дигиталните пространства, за да обсъждат лични теми, идентичност, психично здраве и житейски предизвикателства, тъй като смятат, че онлайн комуникацията е по-достъпна и по-малко притеснителна от разговора лице в лице [5].

Данните от изследването на СЗО посочват, че училищният тормоз се запазва като тенденция от 2018 г., но кибертор-

мозът се е увеличил. За периода 2018-2022 г. кибертормозът като форма на агресия при момчетата нараства от 11% на 14%, а при момичетата от 7% достига до 9%[6]. Данните от това мащабно изследване, проведено в 44 държави ясно показват, че с увеличаване на времето, в което юношите прекарват онлайн, нараства и онлайн тормоза [6]. Очертаните тенденции при разпространението на кибертормоза ясно ориентират към необходимостта от интервенции от страна на педагози, родители, лидери на общността и политици за насърчаване на дигиталната грамотност и безопасност.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Посочените тенденции, в резултат на множество изследвания, категорично доказват, че кибертормозът е явление, което се характеризира с големи мащаби и засяга младите хора. В същото време и предвид крехката идентичност, изследването се основава и на концепцията на Ървин Гофман, който сравнява живота и нашето всекидневие със сцена, на която индивидът управлява впечатленията, които създава за себе си чрез „фасада“ и „задкулисие“ [7]. Прехвърляйки това поведение в онлайн пространството твърдението придобива ново значение, тъй като онлайн профилът на индивида е неговата „фасада“, а изтритите публикации – задкулисието.

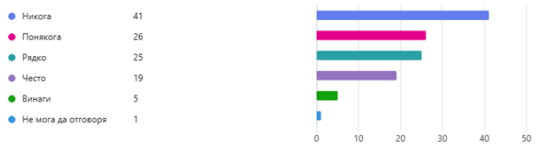
Предвид значимостта на изследвания проблем и поради краткия обем на настоящия доклад са представени само някои от получените емпирични данни.

Изследването е реализирано на територията на Област Габрово и Област Пазарджик в периода май-август 2026 г. Данните са събрани посредством онлайн анкетна карта, съдържаща 12 отворени и затворени въпроси. В проведеното изследване са включени общо 117 респонденти. Изследването не претендира за представителност и изчерпателност, като извадката е формирана на принципа на отзовалите се. Независимо от очертаните ограничения на изследването при формирането на извадката се взеха предвид възрастта, населеното място и пола на изследваните лица с оглед надеждността на получената информация. Извадката обхваща младежи на възраст между 14-22 г., което я прави особено релевантна за изследване на проявите на онлайн агресия, кибертормоз и влиянието им върху дигиталната идентичност на младите хора. В по-конкретен план 52,1% от участвалите респонденти (61 деца) са на възраст 14-17 години, 43,6% са на възраст 17-20 години и 4,3% от участниците са на възраст 20-22 години. С цел постигане на балансираност на извадката в изследването участваха 57,3% юноши от женски пол и 42,7% от мъжки пол. 46,2% от респондентите живеят в средно голям град, 34% - в голям областен град и 23,9% - в малък град или село. Подобно групиране допуска, че онлайн пространството се разглежда като област, която надхвърля географските различия и създава аналогични условия за социално взаимодействие, независимо от големината на населеното място.

РЕЗУЛТАТИ

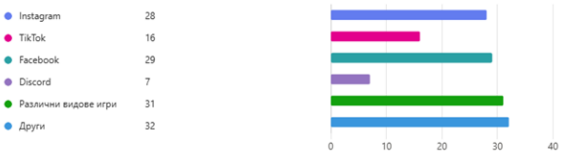
Получените данни от изследването очертават следната категорична картина.

Повече от половината респонденти - 64,1% са посочили, че са преживели в някаква степен онлайн негативно отношение. В по-конкретен план данните от фиг.1 посочват, че 37% от респондентите никога не са били обект на обидни коментари, разпространяване на слухове и социално изключване в онлайн пространството, 22% заявяват, че „понякога“ са били обект на подобни прояви, 21% – „рядко“, а 16% отговарят, че това им се случва „често“. Само един участник в изследването не е могъл да отговори, а 4% от респондентите отговарят „винаги“. (фиг.1)

Фиг.1. *Честота на преживян тормоз*

За да се установят най-предпочитаните канали за дигитален тормоз, анкетираните имаха възможност да посочат повече от една социална мрежа. Получените резултати ни позволиха да очертаем онези дигитални пространства, при които има най-много натрупани отговори.

Фиг. 2. *Основни дигитални пространства за кибертормоз*

Данните от фиг. 2 посочват, че всички дигитални канали се използват от юношите - 31 участници са изпитали онлайн тормоз в игри, 29 във Facebook, 28 в Instagram, 16 в TikTok и 7 в Discord. Освен изброените мрежи, 32 от респондентите посочват и други канали.

Предвид възрастовата структура на обхванатите лица данните категорично показват, че онлайн игрите също са място за реализиране на тормоз, което показва, че кибертормозът излиза отвъд социалните мрежи като Facebook и Instagram. Очевидно изразяването на „лично мнение“ и позиция също създава условия за негативна реакция и предизвиква автоцензура.

Интерес представлява и факта, че след преживян тормоз в онлайн пространството младите хора предприемат следните действия: скриване на информация – 35,9%, изтриване на снимки – 35%, 17% променят името си в профила, а 26,5% са предприели други действия.

Според нас, скриването на информация и изтриването на снимки могат да бъдат разглеждани като механизми за самозащита, но същевременно тези фактори свидетелстват за въздействието на онлайн агресията върху начина, по който индивидът управлява своята дигитална самоличност.

Тъй като изследването допуска, че е налице разминаване между дигитално „Аз“ и личното „Аз“, потърсихме мнение за това до колко дигиталният образ се различава от този в действителния живот. Получените резултати очертават много пъстра картина, но като цяло близо 79% от анкетираните лица изразят известно съгласие с твърдението (фиг. 4).

Фиг. 4. *Моят дигитален образ е напълно различен от това, което чувствам в действителния живот*

Според нас, данните ясно посочват, че дигиталната среда дава възможност на човек да селектира, редактира и контролира информацията, чрез която личността се представя пред останалите.

Следователно, онлайн агресията може да въздейства не само върху поведението на индивида, но и върху процеса на конструиране, управление и представяне на дигиталната самоличност.

В този смисъл потърсихме мнението на респондентите дали е настъпила някаква промяна в себеоценката след преживяна онлайн агресия. Едва 39% от участниците смятат, че са станали понесигурни и са се затворили в себе си. При 61% от респондентите не е настъпила някаква промяна при собственото си оценяване, което показва, че въздействието на онлайн агресията не е еднакво за всички.

В обобщен вид и на основа на натрупаната емпирична информация могат да се очертаят три взаимосвързани процеса при изследване на кибертормоза сред младите хора:

1. Кибертормозът не е частно явление, а засяга значителен брой млади хора поради повишеното им присъствие в онлайн среда.
2. Очевидно онлайн агресията се пренасочва от класическите социални мрежи към онлайн игри и „други" платформи, което изисква преосмисляне на превантивните политики.
3. Резултатите категорично показват, че 79% от анкетираните респонденти отчитат, че е налице разминаване между дигиталния образ и реалното „Аз“, а при 38% е настъпила промяна в самооценката.

Тези три процеса ясно показват, че е налице стремеж към дигитална адаптация под натиск, при който жертвата не реагира на самата агресия, а пренарежда своята онлайн идентичност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на данните от проведеното проучване показват, че онлайн агресията има съществен потенциал да оказва влияние върху различни черти на дигиталното поведение на младите хора. Влиянието на кибертормоза не се ограничава единствено до директното преживяване на някаква обида или конфликт, а би могло да доведе до промени в представянето, ограничаване на личната информация и стремеж към поддържане на социално приемлив дигитален образ.

Особено значим е фактът, че приблизително две трети от участниците в проведеното проучване посочват известна степен на разминаване между дигиталния си образ и преживяванията си в реалния живот. Това позволява да се предположи, че дигиталната самоличност при младите хора често се формира в условията на социално наблюдение, оценяване и очакване за съответствие с груповите норми.

Резултатите подчертават необходимост от целенасочена превенция на кибертормоза, която да включва не само ограничаване на агресивното поведение, но и развиване на:

- дигитална грамотност,
- умения за критично мислене,
- емоционална устойчивост,
- способности за безопасно управление на личната дигитална идентичност.

В този смисъл превенцията следва да бъде насочена към това да бъде създадена дигитална среда, в която младите хора могат да изразяват мнение и индивидуалност, без да бъдат подлагани на социален натиск, унижение или изключване.

БЛАГОДАРНОСТИ: *Публикацията е финансирана от проект: НИП2026-7*

ЛИТЕРАТУРА

[1]Juan Moisés De La Serna (2019) Cyberbullying, Tektime Publications, p. 3-8
[2]Protection against Discrimination Act (title amended – State Gazette No. 68 of 2006) In force since 1 January 2004.
[3]Human Rights Handbook', available at https://www.humanrightsguide.bg/temi/diskriminatsiya/kakvo-e-diskriminatsiya/vidove-diskriminatsiya/tormoz
[4]Cyberbullying, available on https://detetovinternet.bg/opasnostite-v-internet/kibertormoz
[5]Mental health: the voice of young people. Mental health research – thumbnail Available at: https://www.unicef.org/bulgaria
[6] One in six school-aged children experiences cyberbullying, finds new WHO/Europe study, Available at: https://www.who.int/europe/news/item/27-03-2024-one-in-six-school-aged-children-experiences-cyberbullying--finds-new-who-europe-study
[7]Irwin Hoffmann (1999). The Presentation of the Self in Everyday Life, Ed. Petar Beron, Sofia, 1999.